

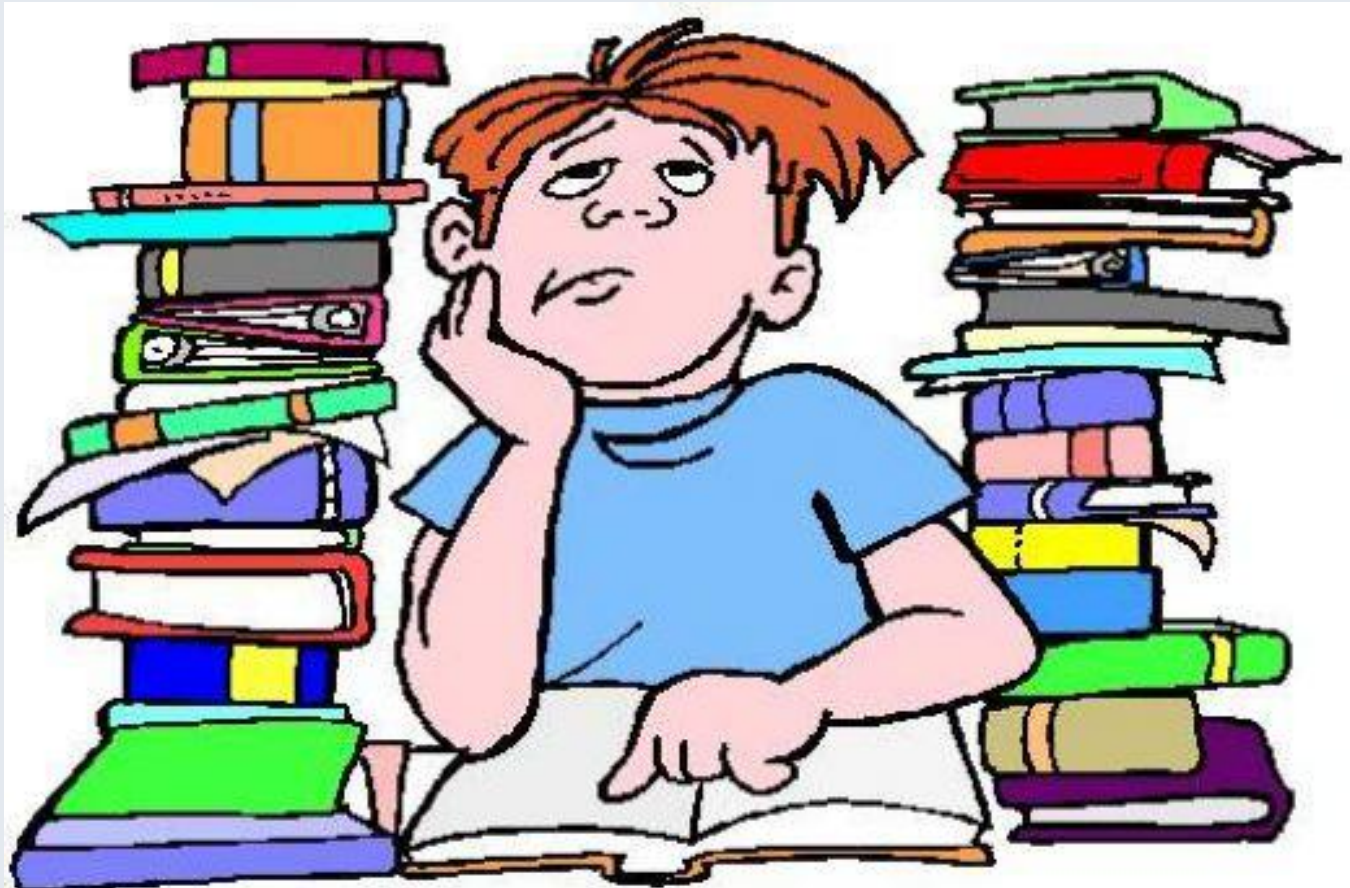
Соціально-економічне становище українського населення під владою Російської імперії в першій половині XIX ст. Соціальні рухи

Урок 16. Історія України. 9 клас.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати §10 – 11 п.1-3
2. Вітповісти на пит. С.96 та с.105 пит.1-6.

Після уроку ви зможете:

- визначати хронологічну послідовність подій даного періоду;
- показувати на карті території, охоплені антикріпосницьким рухом;
- на основі різних джерел інформації: порівнювати соціально-економічний розвиток українських земель, становище населення та явища повсякденного життя українців під владою Росії;
- визначати та характеризувати передумови, причини, форми, характер і наслідки протесту різних верств українського населення.

Проблемне завдання

Наскільки вірно буде стверджувати, що народні виступи проти свавілля були даремними й не мали жодних позитивних наслідків?

1. Які українські землі входили до складу Росії в першій половині XIX ст.? Покажіть їх на карті.

2. Яку національну і соціальну політику проводив російський уряд щодо українських земель?

3. Поясніть такі принципи російської політики, як уніфікація, денаціоналізація, інтеграція, бюрократизація.

4. Що ви можете сказати про становище українського населення під владою Росії на початку XIX ст., порівняно з часами Гетьманщини?

- Зростає кількість неукраїнського населення міст, знищуються залишки Магдебурзького права.

- Відбувається русифікація українського населення (насадження російської мови, російської культури і звичаїв).

- На території України утворювалися генерал-губернаторства, збільшувалася кількість поліцейських і військових, кількість військових поселень, у Києві будується фортеця.

Посилення соціального гніту

- Зменшення селянських наділів, зростання кількості безземельних селян, зростання податків і повинностей, застосування поміщиками місячини (безземельні селяни обробляли поміщицьку землю за щомісячний пайок)

- Посилюється політичний нагляд за Україною з боку спеціально утворених органів безпеки: Третього відділення власної Його імператорської Величності Канцелярії та «Корпуса жандармерії»

ФОРМИ СЕЛЯНСЬКОГО ПРОТЕСТУ

- непокора, збройний опір поміщикам;

- Скарги царю та в урядові установи;

- відмова виконувати повинності й сплачувати податки;

- напади на маєтки, розподіл поміщицького майна;

- масові повстання

- підпали поміщицьких маєтків;

- втечі з маєтків;

- убивства поміщиків або управителів

Найбільші повстання

Дата	Подія
1803 р.	Масові виступи селян Черкаського повіту Київської губернії
Липень 1817 р.	Повстання козаків на Херсонщині
1811 –1826 рр.	Повстання селян с. Підвисоцького Уманського повіту Київської губернії
1815–1820 рр.	Масові повстання в селах Полтавської губернії
Липень 1819 р.	Повстання військових поселенців у Чугуєві
1818–1820 рр.	Повстання селян у Катеринославській губернії
1826 р.	Селянські заворушення на Уманщині на чолі із Семеновим
1829 р.	Повстання військових поселенців в селі Шебелинка Харківської губернії
1832–1833 рр.	Повстання селян у Харківській, Чернігівській та Херсонській губерніях
1812–1835 рр.	Селянський рух на Поділлі під проводом Устима Кармелюка
1855 рік	Масовий селянський рух у Київській губернії —«Київська козаччина»
1856 рік	«Похід у Таврію за волею»

- О. Аракчєєв писав:
«Лють злочинців була такою, що з 40 осіб лише троє покаялися у своєму злочині й просили помилування, вони ж на місці були прощені, а 37 покарані, але це покарання не подіяло на решту арештантів...»

«Покарання шпіцрутенами»

Селянський рух та його придушення на Катеринославщині у 1820 р.

Портрет У. Кармелюка

- Прочитати п.4
- - Чому, незважаючи на тортури, У. Кармалюк повертається до збройної боротьби?

*В. Троянін.
Портрет Устима
Кармелюка*

*Обкладинка слідчої справи
Устима Кармелюка*

«Київська козаччина» 1855 р.

- Прочитати п.5
- - Охарактеризуйте масовий рух селянства – «Київську козаччину». Про що свідчило це явище?
- Свої наміри селяни пояснювали священикам так: «Записати нас усіх у вільні козаки, присягнути, що ми вже не панські, що поля и луки — наші, і все, що є в панів, — нащо. Воно і: так, бо ми й наші предки за все це вже відробили», Більш освічені селяни заявляли: «Ми знаємо, що немає указу про вольності, але ми хочемо, щоб такий був».

Селянські виступи в Галичині, Буковині, Закарпатті.

- стихійний,
- неорганізований місцевий характер, їй був притаманний наївний монархізм.
- Боротьба селян виражалася селянськими скаргами, утечами, випасанням панських посівів і луків, підпалюванням поміщицьких маєтків, розправами над управителями маєтків і сільською старшиною, відмовою від виконання повинностей і сплати податків, масовими хвилюваннями й повстаннями, діяльністю опришків у Прикарпатті.
- Свої вимоги та позови на феодалів селяни оформляли як колективні скарги й через уповноважених передавали до державних органів. Селянські уповноважені доходили аж до Відня.

Завдання: прочитайте п.6: 1 група – 1, 2 абзац; 2 група – 3,4 абзац; 3 група – 5 абзац.

- Прочитайте уривок із слідчої справи Л. Кобилиці. Визначте, які риси психології селян він використав, піднявши їх на повстання. «...Що ж стосується підбурювання тутешніх гірських підданих... то... його треба б приписати... головним чином Лук'янові Кобилиці, який поширив між ними ідею, що вони вільні й мусять відібрати у дідичів ліси. Для обґрунтування цього твердження Кобилиця оповідав підданим, що він має цісарський патент, друкований золотими літерами, який забезпечує населенню Русько-Кимполунзької округи ці свободи».

Лук'ян Кобилиця

Царський уряд намагався розв'язати селянське питання було прийнято ряд державних нормативних документів:

- 1803 р. — указ про «вільних хліборобів», за яким окремим селянам передбачалася можливість звільнення від кріпосницької залежності на основі спільного рішення селянської общини і поміщика. Поміщики тепер мали право відпускати своїх селян на волю за викуп.

- 1839–1841 рр. — реформа керування державними селянами. Для державних селян ліквідовувалася панщина, тепер вони вимушені були платити грошовий оброк.

- 1847–1848 рр. — інвентарна реформа на Правобережній Україні. У маєтку кожного поміщика вводилася інвентарна книга, куди записувалися норми панщини й повинності кріпаків. Панщина зменшувалася до трьох днів на тиждень.

Проблемне завдання

Наскільки вірно буде стверджувати, що народні виступи проти свавілля були даремними й не мали жодних позитивних наслідків?

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати §12.
2. Підібрати літературні твори, де зображені соціальні рухи першої половини XIX ст.
3. Одному учневі підготувати повідомлення про Лук'яна Кобилицю.

